

Muizeninventarisatie op het eiland Tiengemeten

in het weekend van 04 t/m 06 oktober 2024

**Door de werkgroep zoogdieren
van vereniging Hoekschewaards
Landschap**

Muizeninventarisatie op het natuureiland Tiengemeten in het Haringvliet.
Coördinaten Km-hok 78 - 418 / 81 - 416

LOCATIE:

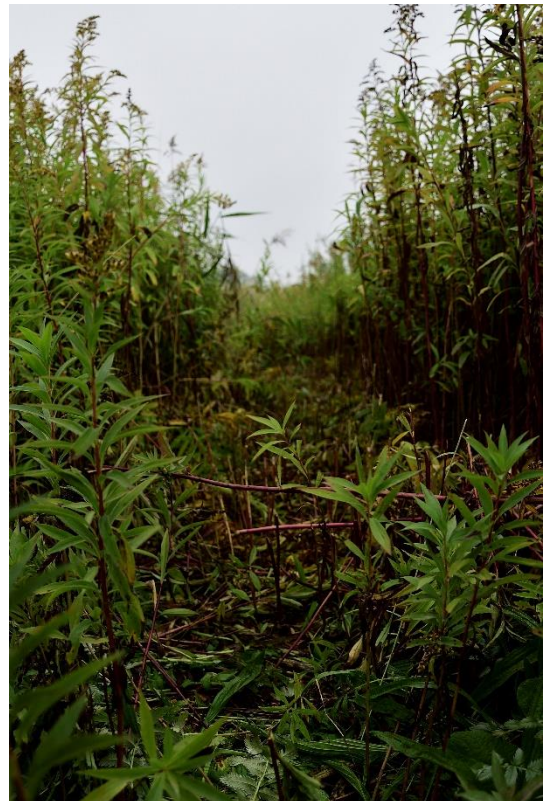
Tiengemeten is een eiland in de provincie Zuid-Holland. Het maakt deel uit van de gemeente Hoeksche Waard. De naam duidt op de grootte: een gemet is een oude landmaat en omvat ruim 0,4 hectare. Het eiland was bestemd voor akkerbouw.

In 2006 is het eiland door de Vereniging Natuurmonumenten ontwikkeld tot een natuurgebied.

Aan de zuidkant is een gat in de dijk gegraven; een groot deel van het eiland staat nu dagelijks onder invloed van de rivier. Verderop staat het water stil en ontstaat een uitgestrekt moeras. In de oudste polder van het eiland herstelt Natuurmonumenten het oude cultuurlandschap.

Het eiland bestaat uit drie biotopen: Weemoed, Weelde en Wildernis.

Dit jaar hebben wij geïnventariseerd een vast stukje Wildernis en drie locaties in de blanke slikken.

DOEL VAN HET ONDERZOEK:

Het telkens terugkerende doel van deze inventarisatie is het vaststellen van de duurzame aanwezigheid van noordse woelmuizen (*alexandromys oeconomus arenicola*) in het gebied, hun aantal en verspreiding over het eiland.

Tevens wordt gekeken naar welke andere soorten er in dit terrein voorkomen. De noordse woelmuis geniet de hoogste graad van bescherming, zowel landelijk als Europees. Het is de enige endem

van Nederland en even zeldzaam als de reuzenpanda of Siberische tijger. n op het eiland Tiengemeten geen andere woelmuizen bekend dan de noordse woelmuis. Helaas hebben andere soorten zoals de veldmuis (*Microtus arvalis*) hun intrede gedaan op het eiland. Dit zorgt voor een voortdurende spanning tussen deze soorten woelmuizen. Krijgt de veldmuis de kans om steeds meer van het eiland te koloniseren? Of weten de omstandigheden op het eiland en de noordse woelmuis verdere uitbreiding te voorkomen? Nader onderzoek blijft daarvoor nodig.

VANGSTMETHODE & BIOTOOP:

In het weekend
04 t/m 06
oktober 2024
hebben leden
van het

Hoekschewaards Landschap, 83 Longworth en Heslinga muizen vallen geplaatst en gecontroleerd. De gebruikte Longworth en Heslinga vallen worden in heel Nederland gebruikt op dezelfde wijze en met ongeveer hetzelfde lokvoer. De vallen zijn in paren en raaien geplaatst met een minimale onderlinge afstand van ten minste 10 meter. De vallen zijn op maandag 30 september 2024 neergezet met hooi en lokvoer maar nog niet scherp gezet; dit om de muizen te laten wennen aan de vallen.

De vallen zijn op vrijdagochtend 04 oktober 2024 op scherp gezet. Als lokvoer is gebruikt: appel, wortel, gebroken graan en meelwormen.

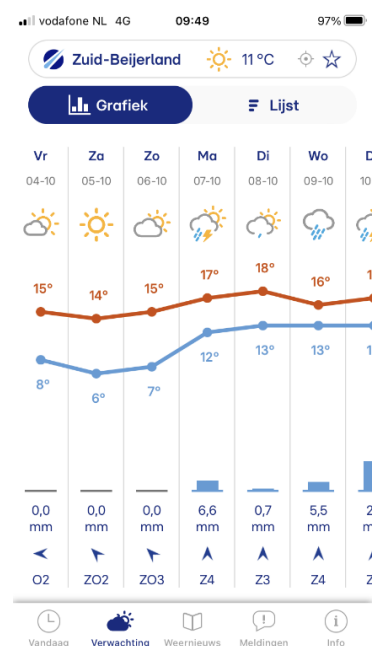
De 83 vallen stonden verspreid over vijf locaties variërend van ruigte vegetatie tot zeer drassig terrein. Overall is extensieve begrazing van Schots hoogland vee

OMSTANDIGHEDEN:

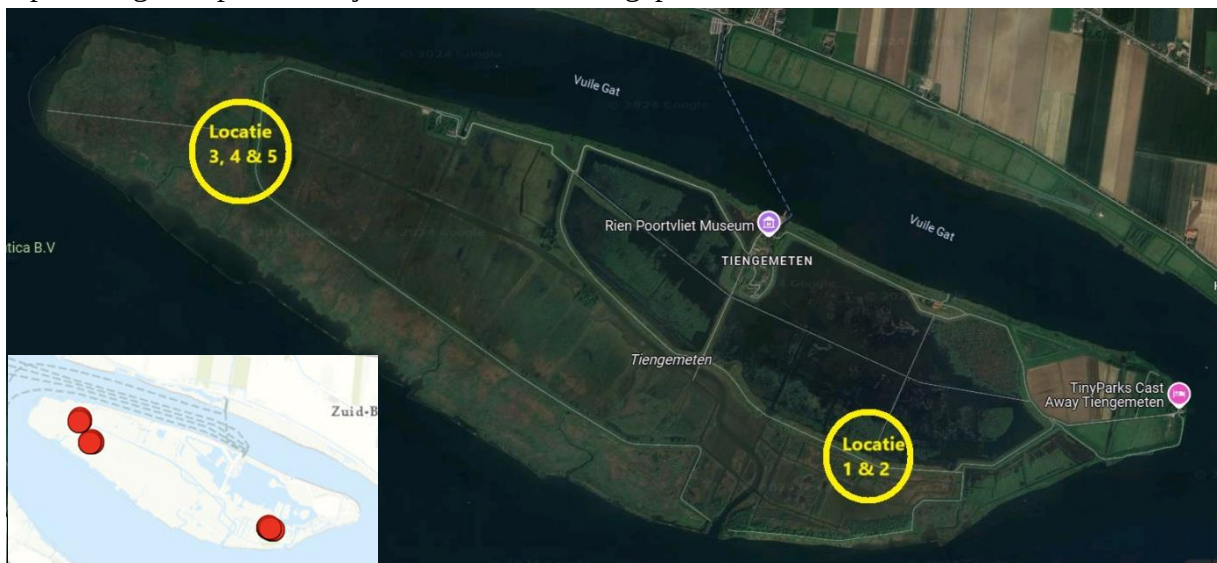

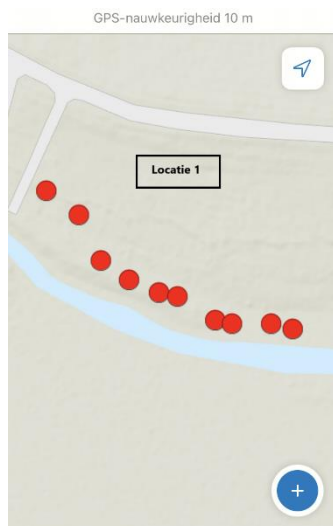
Het weer tijdens de inventarisatie was zeer goed. Overdag aangename temperaturen rond de 15 tot 18 graden, op de laatste dag na onbewolkt en veel zon. 's Avonds en 's morgens was het behoorlijk fris met zeer lage temperaturen aan de grond. Het is de hele inventarisatie droog geweest.

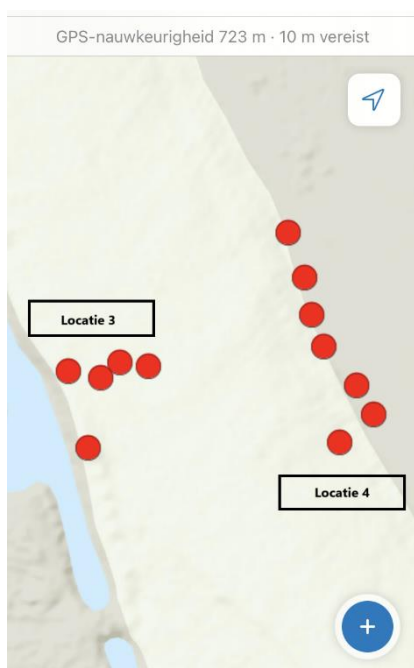
PLAATS VAN DE VALLEN:

Op de volgende plaatsen zijn in totaal 83 vallen geplaatst.

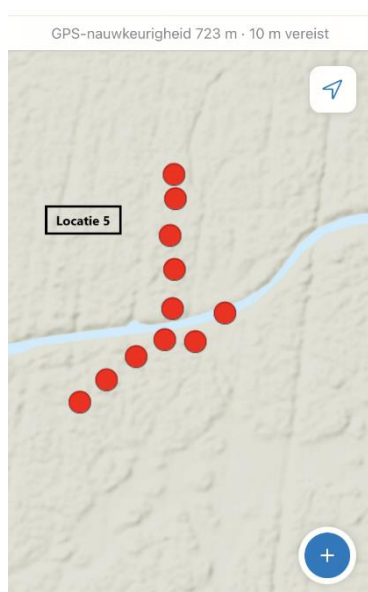

Op locatie 1 & 2 neemt de hoogte van de guldenroede al een aantal jaren af. Het terrein loopt zeer regelmatig onder water. Het lijkt minder dicht te zijn en vooral lager.

Op locatie 3 & 4 een lage dijk, is de guldenroede hoog en dicht, tot enkele meters voor het water.

Locatie 5 stond bij het vallen zetten op een droge rug na onder water. Op deze rug hebben wij de vallen geplaatst. Tijdens het vangen droogde het terrein snel op. Op deze plek stond nauwelijks guldenroede

	Noordse woelmuis	veldmuis	gewone bosmuis	dwergmuis	bosspitsmuis	totaal
locatie 1	0	0	0	22	9	31
locatie 2	0	0	0	18	7	25
locatie 3	0	0	0	6	2	8
locatie 4	0	0	0	1	3	4
locatie 5	0	0	0	22	0	22
totaal	0	0	0	69	21	90

DE GEVANGEN SOORTEN ZIJN:

Dwergmuis (*Micromys minutus*) behoort tot de familie van de ware muizen. Deze muizen zijn alleseters: zowel planten, zaden, insecten als ander voedsel. Nederland kent zes soorten (waarvan vier in de Hoeksche Waard - HW). Dat zijn de huismuis (HW), bosmuis (HW), dwergmuis (HW), bruine rat (HW), Zwarte rat en grote bosmuis.

De bosspitsmuis (*Sorex araneus/coronatus*) behoort tot de familie van de spitsmuizen (Soricidae). Deze familie valt weer onder de insecteneters. Deze familie van zeer beweeglijke diertjes met een snelle spijsvertering moet 0,75 tot 1,5 keer hun lichaamsgewicht per etmaal eten en kent in Nederland zes soorten (waarvan drie, mogelijk vier in de Hoeksche Waard - HW). Dat zijn de huisspitsmuis (HW), dwergspitsmuis (HW), gewone bosspitsmuis (HW) en/of de tweekleurige bosspitsmuis (alleen met DNA met zekerheid te determineren), veldspitsmuis en waterspitsmuis.

Zoals gezegd hebben deze muizen veel en vaak voedsel nodig. Vandaar ook de levende meelwormen bij het lokvoer.

	Aantal individuen per vangst					
	Noordse woelmuis	Dwergmuis	Bospitsmuis	Veldmuis	Bosmuis	totaal
Scherpzetten						0
Vangst 1	0	29	2	0	0	31
Vangst 2	0	15	7	0	0	22
Vangst 3	0	11	3	0	0	14
Vangst 4	0	14	9	0	0	23
Totaal	0	69	21	0	0	90

	Totaal aantal vangsten incl. hervangsten					
	Noordse woelmuis	Dwergmuis	Bospitsmuis	Veldmuis	Bosmuis	totaal
Scherpzetten						0
Vangst 1	0	29	2	0	0	31
Vangst 2	0	23	8	0	0	31
Vangst 3	0	24	4	0	0	28
Vangst 4	0	26	11	0	0	37
Totaal	0	102	25	0	0	127

	Aantal hervangsten					
	Noordse woelmuis	Dwergmuis	Bospitsmuis	bosmuis	Veldmuis	totaal
Vangst 2	0	8	1	0	0	9
Vangst 3	0	13	1	0	0	14
Vangst 4	0	12	2	0	0	14
Totaal	0	33	4	0	0	37

CONCLUSIE / DISCUSSIE

We hebben onze vaste plek gemonitord (twee aaneen gesloten locaties) en drie nieuwe locaties elders op het eiland. Dit op verzoek van Natuurmonumenten.

Voor het eerst in negen jaar hebben we geen noordse woelmuizen gevangen. Na vorig jaar één exemplaar, nu helemaal niets. Sinds 2016 een noordse woelmuis loos jaar.

Wat tevens opmerkelijk is, is dat we dit jaar ook geen veldmuizen hebben gevangen en zelfs geen bosmuizen.

De dwergmuis doet het daarentegen goed en ook de bosspitsmuis lijkt zich te handhaven. Voorafgaande aan deze inventarisatie, kregen we het bericht dat het ook elders bijzonder mager was. Bij een inventarisatie op Goeree, bij de “Oostduinen” ving men ook geen

woelmuizen (normaal wel) en bij een inventarisatie op het “groene strand” in Oostvoorne ving met weliswaar woelmuizen, maar de aantallen waren minder dan de helft van voorgaande jaren.

Zou er een verband zijn met het slechtste kerkuilen jaar ooit in de Hoeksche Waard. Het leek te maken te hebben met de enorme regenval in het voorjaar, maar is dat ook zo? Of gaan de woelmuizen sowieso achteruit. Het braakbalpluisseizoen moet nog beginnen, maar ik ben nu al heel benieuwd wat dat oplevert.

We hebben tijdens ons verblijf nog enkele braakballen verzameld uit de Laurettahoeve. Deze heb ik gelijk geplozen en gedetermineerd. Dat maakt het er ween niet makkelijker op. Omdat ik niet weet hoe lang deze ballen er al lagen (waarschijnlijk vanaf vorig jaar winter) gaf het niet een verhelderende blik. Ook al is het aantal prooidieren klein, hieruit lijkt het weer dat er in verhouding nog redelijk wat noordse woelmuizen zouden moeten zijn. Maar zoals gezegd, zouden dit prooien van vorig kalenderjaar kunnen zijn.

verzamel datum	5-10-24
locatie	Laurettahoeve Tiengemeten
Coördinaat	079 - 418
Soort / kastnr.	Kerkuil
Veldmuis	4
Noordse woelmuis	16
Aardmuis	
Rosse woelmuis	1
Woelrat	
Bosmuis	3
Huismuis	
Dwergmuis	9
Bruine rat	
Bosspitsmuis	12
Huisspitsmuis	4
Dwergspitsmuis	
wezel	
Kever spec.	
Vogel spec.	1
Mol	
Totaal	50

Er lijkt haast wel iets aan de hand met de woelmuizen (in ieder geval in de Delta). Dat zorgt (zoals wel vaker) voor meer vragen dan antwoorden.

- Bestaat er zoiets als een woelmuizen ziekte? iets dat alle woelmuis soorten raakt?
- Is dat alleen op de Zuid Hollandse eilanden? of de Delta? Of speelt het Nederland breed?
- Valt er een verband te leggen tussen deze woelmuizen en de achteruitgang van uilen, kleine marterachtigen en mogelijk andere predatoren van de woelmuizen?
- Is het klimaat een oorzaak? Hebben de woelmuizen of noordse woelmuis in het bijzonder, problemen met het steeds warmer worden van ons klimaat?
- of is het biotoop toch sluipenderwijs aan het veranderen. Er komt wel steeds meer opschot van bomen en struiken.

Kortom vragen genoeg.

Wat ik na twee jaar wel durf te zeggen is dat de dwergmuis lijkt te profiteren van de verruiging van de natuur. Voor dit specifieke diertje lijkt stikstof een voordeel. Van dit muisje vingen we er weer genoeg.

Nu nadenken en evalueren en bespreken. En dan...? we gaan het zien.

Noq steeds is (gelukkig) de rosse woelmuis (*Myodes glareolus*) niet op het eiland aanwezig. Dat kunnen we met redelijke zekerheid zeggen omdat, bij aanwezigheid van de rosse woelmuis, deze zeker in de lifetraps zou lopen. Dit omdat deze opportunist erg “traphappy” is, wat inhoudt dat hij gemakkelijk in de val loopt en zich ook laat hervangen.

BEHEER:

- Het huidige beheer lijkt niet veel veranderd, behalve dat de afgelopen twee jaar wel heel erg veel en rigoureuus is gemaaid op sommige plekken. Vorig jaar veel braamstruweel en dit jaar grote vlakken guldenroede.
- Net als vorig jaar lijkt het (nog) steeds niet goed te gaan met de noordse woelmuis in de Delta. **Zie hiervoor ook de grafieken onderaan de tekst.**
- Voor de oorzaak van de achteruitgang is nog steeds geen duidelijke reden te geven. Na een nat voorjaar is de zomer niet extreem heet geweest. Wat je dus zou verwachten is

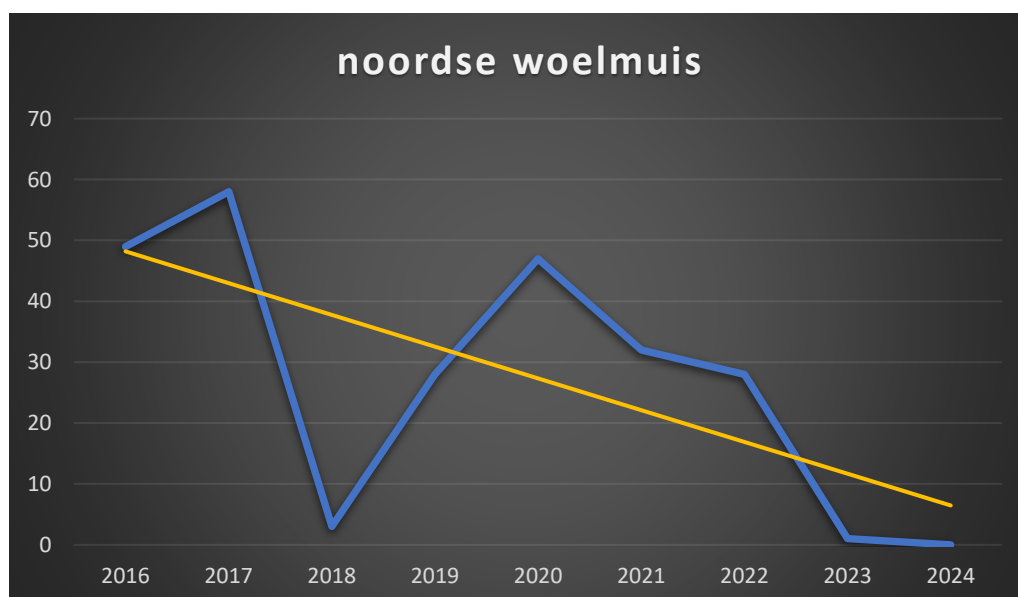
dat dit in het voordeel van de noordse woelmuis is. Toch laat niets zien dat dat het geval was.

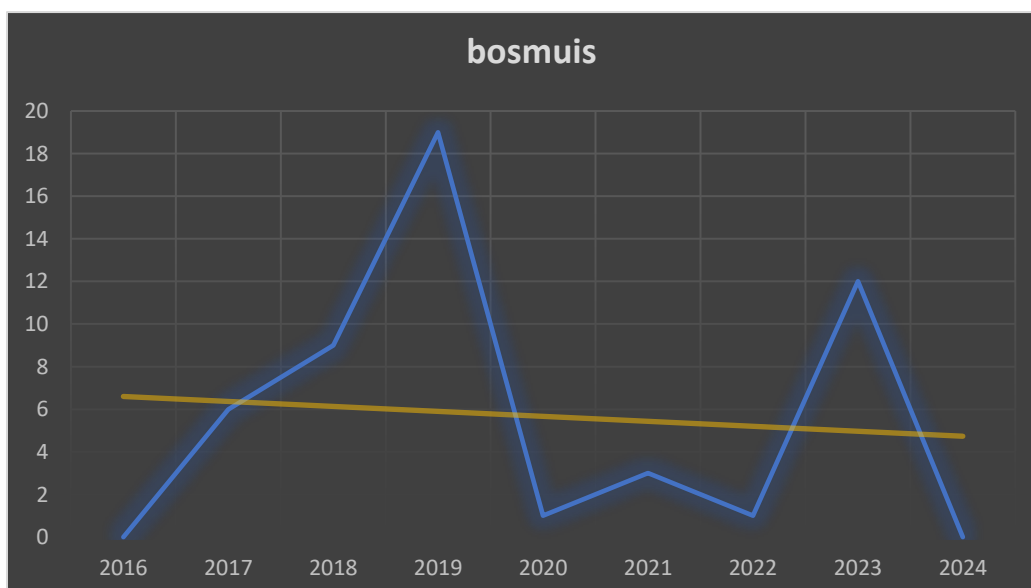
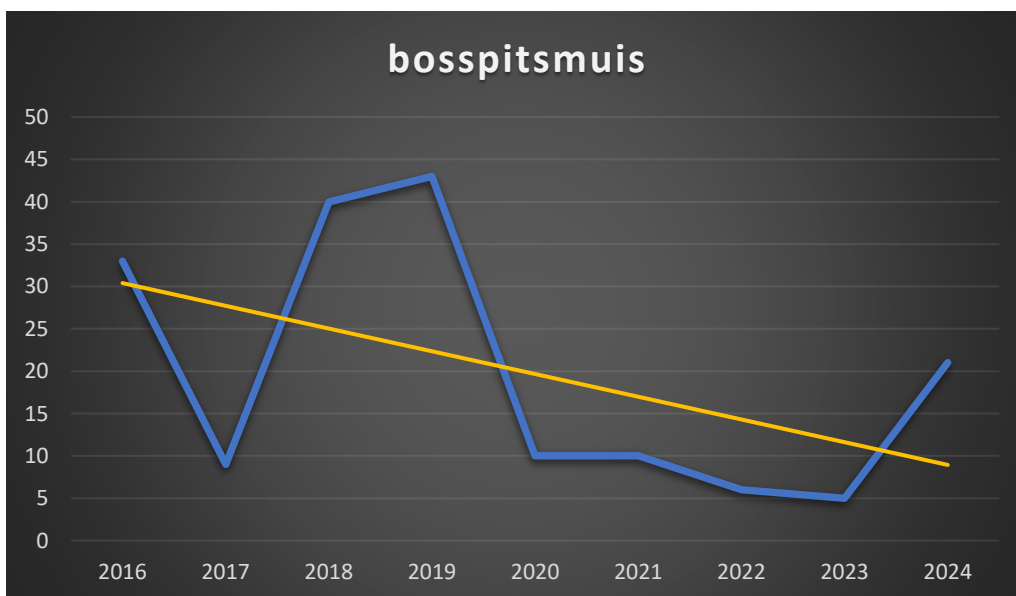
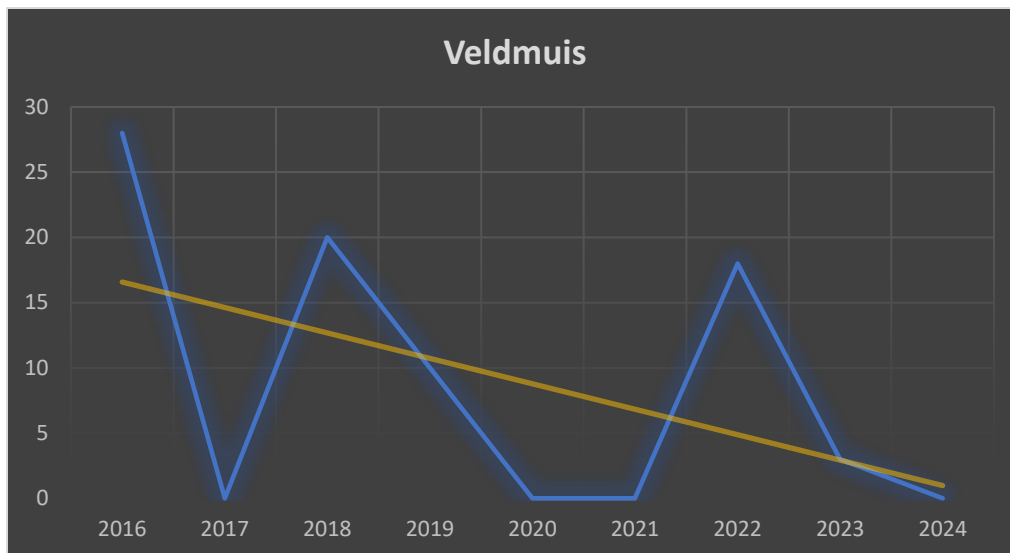
- Ook valt op dat op locatie 1 & 2 het aantal wilgen en struiken nog steeds lijkt toe te nemen. Bekend is dat bomen en struiken de kans bieden aan andere (woel)muizen om sterk wisselende waterstanden te overleven. Al lijkt dat in dit jaar ook geen voordeel te zijn geweest voor soorten als veldmuis en bosmuis.
- Monitoring lijkt in deze nog steeds belangrijk, om de ontwikkelingen te blijven volgen. E-DNA geeft immers wel aan of een soort er zit, maar niet in welke dichtheden.
- De invloed van guldenroede en andere ruigte op de populatie blijft onduidelijk. Al lijkt het verdwijnen of maaien niet direct een voordeel te zijn. Het is dus raadzaam om niet rigoureus alles weg te maaien. Mocht maaien noodzakelijk worden geacht, dan is gefaseerd maaien over meerdere jaren een pré.
- Het eiland Tiengemeten is ongeveer het best gemonitorde gebied van Nederland en van Natuurmonumenten. Deze onderzoeken laten zien dat het loont ook rekening te houden met de kleine fauna. Er is natuurlijk een instandhoudingsplicht voor de noordse woelmuis. Iets dat in ieder geval in 2023 & 2024 om nog niet verklaarbare redenen niet lijkt te lukken.
- Mocht de mogelijkheid zich voordoen om op of in de directe omgeving van Tiengemeten eilandjes op te spuiten die permanent omgeven zijn door water en vrij gehouden van te veel bomen, dan biedt dat veel kansen voor vestiging van noordse woelmuis.
- Des te groter de dynamiek des te beter.

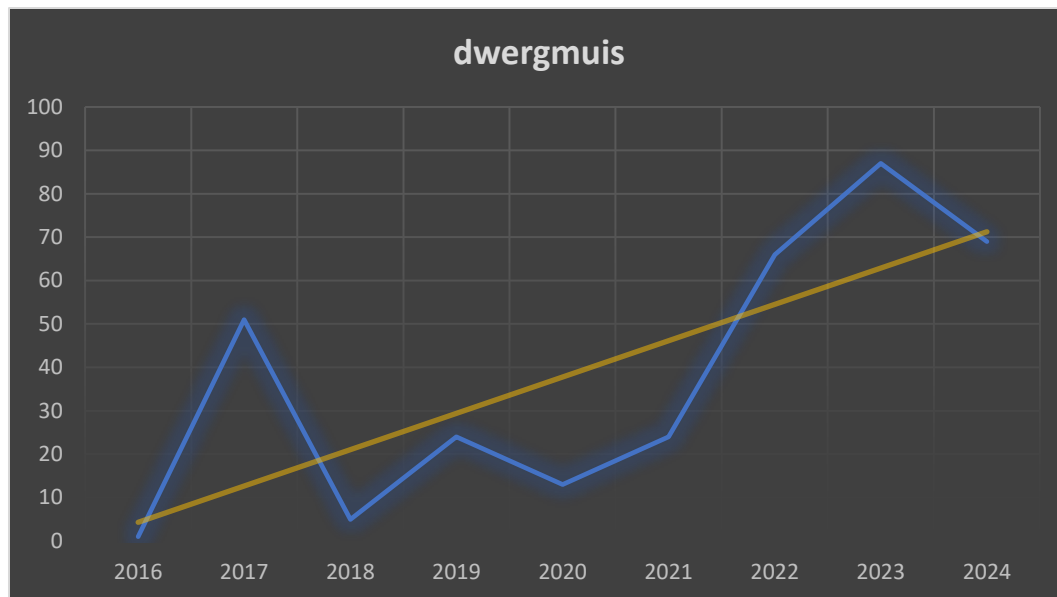
Verloop van de soorten vanaf 2016 tot 2024.

Op de grafieken gaat het altijd om individuen. De hervangsten worden (uiteeraard) niet meegenomen in de aantallen.

Te zien is dat bij zowel de noordse woelmuis, de veldmuis en de bosspitsmuis de trend naar beneden is. De bosmuis lijkt zich te handhaven, al vingen we van deze soort dit jaar ook geen enkel exemplaar. Met de dwergmuis gaat het sinds 2016 ronduit goed als je de trendlijn volgt.

ANDERE ZOOGDIERWAARNEMINGEN :

hazen, reeën en enkele dwergvleermuizen

- ❖ De personen die hebben meegewerkt aan deze inventarisatie zijn:
Herman de Jongh, Nick Alderliesten, Frank van de knaap en Merijn van den Hoogenhoff.

- ❖ Hoekschewaards Landschap
oktober 2024
Tekst: Merijn van den Hoogenhoff
Foto's en kaarten: Google maps / Herman de Jongh / Merijn van den Hoogenhoff /
Natuurmonumenten